

EL GUST PER LA LECTURA 2023-2024

LES BRUIXES: UNS PERSONATGES CONTROVERTITS

DOSSIER DIDÀCTIC

El Gust per la Lectura 2023-2024

LES BRUIXES: UNS PERSONATGES CONTROVERTITS

Dossier didàctic

**Guillem Fargas Llavina
Marina Llompart Rotger**

Departament d'Educació
Subdirecció General de Llengües
Servei de Suports i Recursos Lingüístics

Setembre de 2023

Atès el caràcter docent d'aquesta publicació, per a la citació de fragments de textos d'altri i la reproducció de fotografies procedents d'obres publicades (de les quals se cita adequadament la font i el nom de l'autor) ens acollim al dret de citació reconegut a l'article 32.1 del text refós de la Llei de propietat intel·lectual, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, i a l'article 10.2 del Conveni de Berna per a la protecció de les obres literàries i artístiques, de 9 de setembre de 1886; i, per tant, aquest treball està exempt de la necessitat d'autorització i abonament dels drets d'autor.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0 de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original. La llicència completa es pot consultar a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/deed.ca>.

Índex

1. Per què les bruixes?	4
2. Les bruixes com a personatge literari.....	5
3. Les bruixes a la literatura infantil.....	7
4. Les bruixes a la tradició popular catalana	11
5. Tipus de llibres sobre bruixes.....	16
6. Llegir el personatge de manera crítica	20
7. Els contes populars a debat.....	22
8. Els llibres que hem escollit	23
9. Altres llibres de bruixes per recomanar als alumnes	26
9.1. Cicle inicial	26
9.2. Cicle mitjà.....	29
9.3. Cicle superior.....	31
9.4. Les col·leccions que tenen una bruixa com a protagonista.....	32
10. Bibliografia	36

1. Per què les bruixes?

*Double, double toil and trouble;
Fire burn, and cauldron bubble.*

*Crema, foc, i bull, barreja,
que el perol ja bombolleja!*

Macbeth (acte 4, escena 1)
Traducció de Salvador Oliva

Les bruixes són, per a petits i grans, uns personatges fascinants que han aconseguit fer-nos por, inquietar-nos i fer-nos riure durant segles (i això té el seu mèrit). Segurament tots tenim aquella bruixa que ens remet a la nostra infància i que no podem oblidar.

Quan vàrem tenir l'oportunitat de fer aquestes guies, el tema ens va semblar llaminer a més no poder, perquè són uns personatges que ens fascinen. La literatura popular, les translacions que s'han fet a la literatura contemporània, la possibilitat de qüestionar-nos quina societat hi ha al darrere de la manera de representar aquest personatge...

Esperem que tant aquest dossier didàctic com les següents guies us resultin molt interessants i us facin volar molt lluny!

2. Les bruixes com a personatge literari

La paraula *bruixa* prové de l'arrel indoeuropea *bhreus*, que significa “esclafar o trencar”. Literalment, la paraula *bruixa* significava “la que esclafa”.

Les bruixes, enteses col·lectivament com un símbol femení del mal, amb capacitat per fer encanteris, han estat presents a la literatura —de moltes maneres diferents— des que es van començar a explicar contes i històries. Aquesta figura ha anat mutant de formes i de nomenclatures, però s'ha mantingut més o menys fidel a la seva capacitat metafòrica dins la literatura, la seva associació amb el mal, la seva capacitat per infligir dolor en els personatges i la seva capacitat d'antagonista.

Si pensem en l'antiguitat clàssica, ja trobem figures mitològiques que, tot i que no reben encara el nom de bruixes, presenten moltes de les seves característiques: les Gorgones, amb Medusa com a figura paradigmàtica, o les fetilleres Circe i Medea. Aquestes primeres referències tenen en comú l'estreta relació que guarden amb la divinitat. Igualment, ja ens recorden alguns trets de les figures de les bruixes pel seu domini de la natura i el domini que tenen de les herbes i altres elements per dur a terme els seus encanteris, així com transformar-se o transformar els altres en éssers diferents.

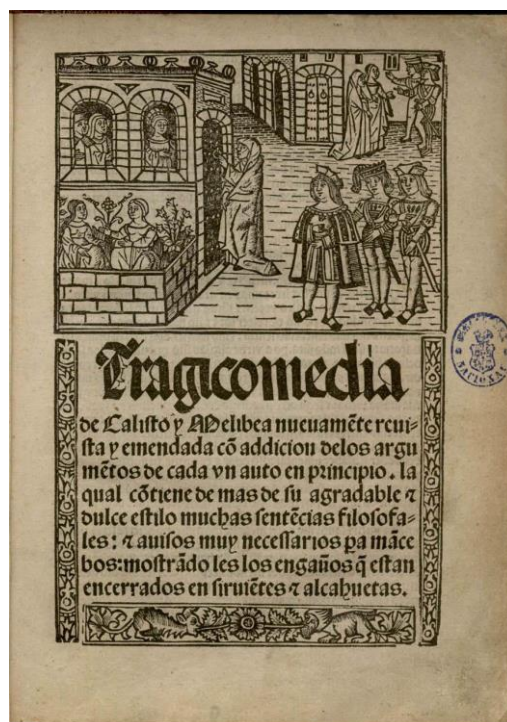
Circe oferint la copa a Odisseu, de John William Waterhouse.

Si a l'època clàssica aquestes fetilleres tenen una connexió directa amb la divinitat, a l'edat mitjana o amb l'arribada del cristianisme les bruixes esdevenen una figura, malèfica mitjançant un pacte amb el dimoni, probablement per allunyar-les d'aquests inicis pagans. És en aquesta època quan comencen a aparèixer llibres que

suposadament han elaborat bruixes, bruixots —que històricament i socialment no són el mateix— i fetilleres.

De fet, Rocío G. Pedreira i Carmen Ferreira Boo parlen d'aquest mateix procés de demonització des d'una dona sàvia, amb un talent per a la curació i coneixements varis (als quals respondria Circe, per exemple) fins a la imatge esquematitzada de la dona lletja i vella, amb tots els atributs que veurem més endavant. També hi tenen a veure, com destaquen les autores, el procés de cristianització durant l'edat mitjana i la ideologia patriarcal imperant a la societat de l'època, que faran d'aquest personatge la identificació moral i estètica del mal.

Com assenyala Beatriz Fernández Herrero a l'article "Esas otras mujeres: las brujas en la literatura infantil", molt recomanable i que hem fet servir per a aquesta introducció, una de les bruixes per excel·lència de les lletres castellanés és la Celestina, de Fernando de Rojas, escrita a finals del segle XV. De totes maneres, la nostra literatura està farcida de bruixes, fetilleres i altres dones relacionades amb la màgia d'alguna manera. Cristina Masanés, a l'article "El Pirineu, bressol de la cacera", ens indica com en els inicis d'aquesta tradició europea les bruixes eren unes criatures malèfiques indeterminades que atacaven les persones de nit, sobretot infants. Segons Masanés, no és fins al segle XIV que podem parlar de bruixes enteses com a dones de carn i ossos capaces de comunicar-se amb esperits malèfics.

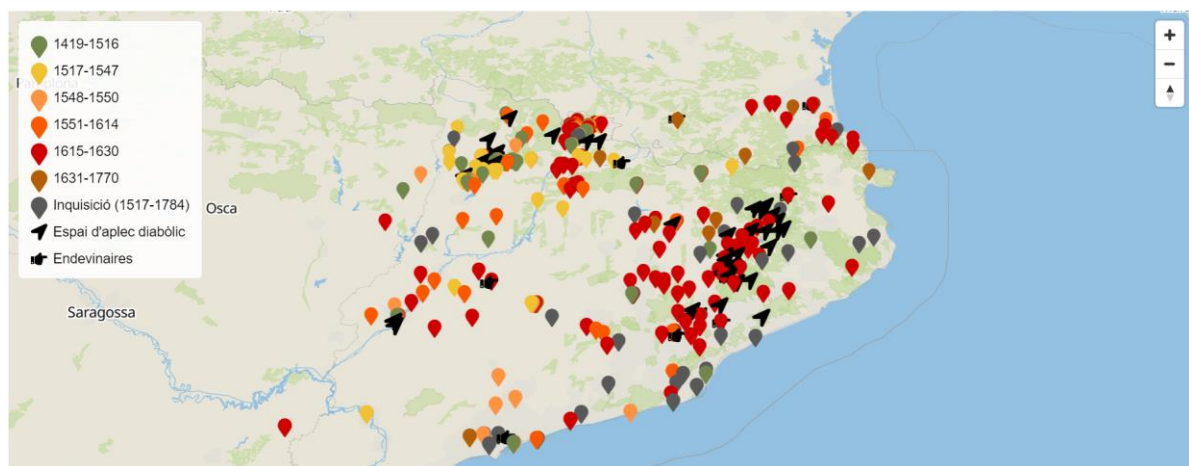
La persecució de les bruixes és un fenomen que s'estén per tot Europa i més enllà, perquè històricament la cacera de bruixes es porta a terme arreu del continent. De

fet, com assenyalen Agustí Alcoberro i Pau Castell en un article del monogràfic dedicat a la bruixeria de la revista *Sàpiens*, aquest procés s'aniria escampant i posaria fi a la vida de desenes de milers d'homes i dones amb la forca o la foguera. Així com el procés es va estenent en territori, també es va feminitzant, per la qual cosa deixa de ser un tema d'heretgia per travessar la línia d'un problema de gènere, que és el que s'acabarà visibilitzant a la literatura.

Un apunt molt important que fan aquests autors i que s'acabarà traslladant a la literatura és que la persecució de bruixes es va donar, sobretot, en territoris descentralitzats, com ara Escòcia, els cantons suïssos, els pobles escandinaus i germànics i la península Ibèrica, amb Catalunya i Navarra al capdavant.

Un recurs interessant i ben documentat sobre la persecució de les bruixes a Catalunya que us convidem a conèixer és l'Atlas de la cacera de bruixes. Recull els judicis per bruixeria que es van dur a terme entre els segles XV i XVIII, així com la localització dels principals esdeveniments.

Atlas de la cacera de bruixes Què és Mapa de la cacera La repressió, en dades Manifest Fitxes Notícies Revista **SÀPIENS**

<https://www.sapiens.cat/cacera-bruixes.html#mapa>

3. Les bruixes a la literatura infantil

I quan comença a aparèixer aquest personatge, que ja molts considerem arquetípic, a la nostra literatura infantil i juvenil? Doncs no és fins al segle XIX, si ens cenyim a la teoria que tots els contes clàssics que coneixem, que venen de tradició oral i que posteriorment van ser compilats, no van ser creats o reproduïts en un principi per a un públic infantil. No obstant això, quan a partir del segle XVIII la noció d'infància canvia i creix l'interès per la pedagogia, tots aquests materials —especialment aquells amb uns temes més fantàstics o meravellosos— comencen a considerar-se útils per educar els infants. La bruixa, en aquest context, és una metàfora magnífica

d'allò que els infants han de rebutjar. Només hem de pensar en històries com Hansel i Gretel, la Blancaneu, la Bella Dorment...

Segons Maria Coll a l'article "Malvades a avorrides", és precisament amb l'arribada del Romanticisme que les bruixes tornen a tenir interès en material literària, i també la tradició popular, en què es considerava l'ànima del poble, l'essència mateixa de cada indret. N'és un clar exemple la tasca de compilació que fan els germans Grimm.

Les bruixes, curiosament, sempre són dones. I abans apuntàvem la idea que bruixa i bruixot no són el mateix concepte en masculí i femení. A l'article "A las buenas y a las malas", al número 9 de la revista *CLIJ*, la gran Teresa Duran escrivia això:

No debe confundirse a una bruja con un brujo. Sus diferencias no estriban en el género gramatical, sino en la práctica hechicera. Los brujos son excelentes en la previsión astrológica y meteorológica; las brujas en ungüentos medicinales y en consejos sentimentales, incluidos los filtros amorosos y el mal de ojo.

Com podem veure, la bruixa està més associada a la cosa terrenal, al control de la natura, com les bruixes primigènies. En canvi, els bruixots normalment són considerats de manera més positiva que les bruixes i duen a terme pràctiques més intel·lectuals i científiques. Al final, la història de la bruixeria és una història molt arrelada a la misogínia i a la consideració que s'ha tingut de les dones al llarg dels segles.

Un altre tret general de les bruixes és la seva condició física: acostumen a ser representades com a dones molt lletges, velles i desagradables. Curiosament, quan el seu aspecte físic és el d'una dona bella, aquesta condició és només momentània i forma part del seu encanteri per aconseguir els seus malvats objectius. Aquesta idea respondria a la idea clàssica de la identificació entre bell-bo-veritat. Així, el que és lleig s'identificava amb el sinistre, l'obscuritat, el mal. Aquesta simplificació ha servit com a codi en els contes infantils i ha servit per distingir dues classes de dones: les bruixes, d'una banda, i les fades i princeses, de l'altra. Maria Coll destaca això mateix: "Mentre la princesa evoca els ideals de la noia burgesa —passiva, dòcil i preparada perquè un príncep blau li demani matrimoni—, la bruixa esdevé tot el contrari de l'ideal femení: lletja i antisocial".

Al segle XX, qui marcarà els cànons de la bruixa serà precisament la factoria Disney, que seguirà les petjades i la producció que van començar els germans Grimm a la seva època. De fet, ben segur que, si pregunteu al vostre grup classe per aquests contes populars, la versió que haurà transcendit és la de Disney i no pas les originals. En aquestes històries, les bruixes són clarament les antagonistes, però sobretot les grans perdedores de la història, ja que el bé sempre acostuma a triomfar. També s'ha de destacar que aquesta factoria ens ha donat antagonistes molt poderoses que sovint han estat les encarregades de dur la història a unes dimensions memorables.

Els elements que avui en dia associem a les bruixes venen sens dubte de la filmografia Disney. Entre els més destacables:

- La seva capacitat de volar (originalment devia associar-se al misteri de poder anar a les reunions clandestines sense ser vistes). Normalment, aquesta capacitat de volar sol anar associada amb una escombra.

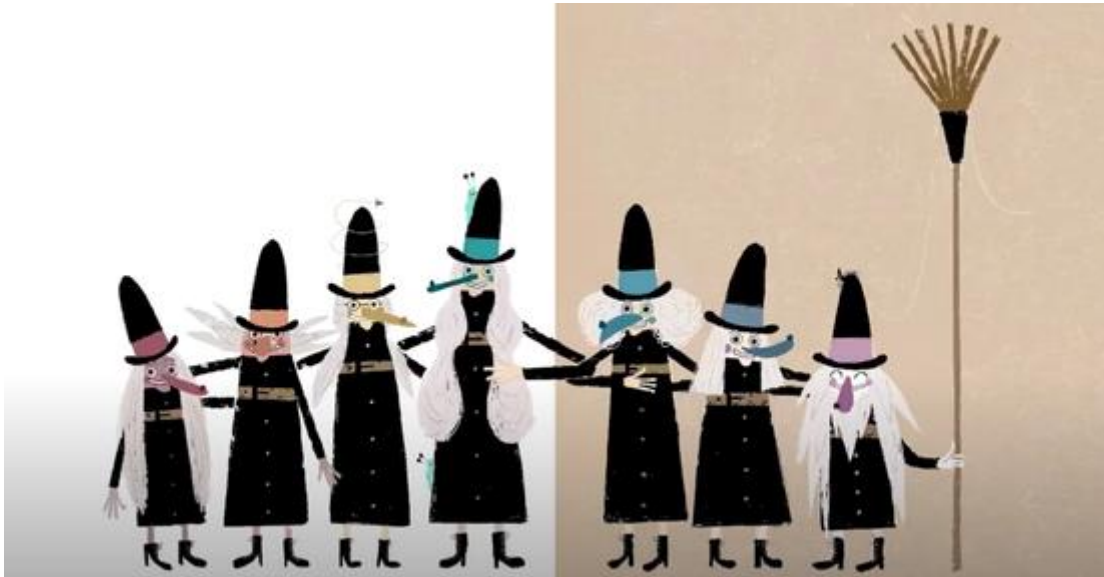
Malvarina, il·lustrat per Laura Proietti.

- El costum que totes les bruixes vagin acompanyades d'algun tipus d'animal, com els gripaus o els gats negres (novament amb aquest tema estètic de la foscor i la lletjor associades al mal).

Les bruixes, il·lustrat per Quentin Blake.

- Van vestides amb robes fosques i, normalment, amb un barret punxegut.

Les bruixes d'Arlet, il·lustrat per Pep Montserrat.

Com bé s'indica a l'article que comentàvem, les bruixes a la literatura infantil clàssica (perquè precisament algunes històries contemporànies ho subverteixen) viuen aïllades de la societat i en cap moment són el personatge protagonista, perquè el bé sempre ha de triomfar sobre el mal. En els contes clàssics, les bruixes personifiquen el mal moral, que es va construir durant l'edat mitjana i té a veure amb la misogínia amb la qual es pot mirar aquest personatge, que feia qüestionable i dolent aquest intent de les dones de viure aïllades i al marge de l'autoritat patriarcal.

Beatriz Fernández Herrero ja ens avisa que en els contes contemporanis aquest arquetip de la bruixa ja no és considerat de la mateixa manera, ja que els valors patriarcals han quedat revisats. Per això, les bruixes han tornat a recuperar la seva funció originària com a representants de les forces naturals. Això s'ha traslladat en una visió i un sentiment més positiu cap a aquests personatges. La funció merament moralitzadora que volien transmetre els estereotips socials dels contes tradicionals perd força i guanya una nova funció d'oferir diferents models sense imposar-los.

Així, la literatura infantil no només ha recuperat la bruixa com a personatge, sinó que la pot arribar a convertir en la protagonista de la història, com és el cas dels llibres que us proposem per al projecte. Dit això, s'ha de tenir en compte que no convé generalitzar i que, si bé és cert que el personatge i el seu tractament ha patit un canvi, continuen havent-hi bruixes amb un paper malvat o que encarnen problemes del món contemporani o universals, com el cas de *Les bruixes*, de Roald Dahl, o fins i tot *Malvarina*, tot i que en aquest cas podríem estar davant d'un model mixt entre la bruixa arquetípica de conte clàssic i una revisió moderna del personatge.

Volem incloure una reflexió de la Maria Coll sobre el fet que les bruixes ja no siguin personatges temibles i l'ús que se'n fa a l'actualitat d'aquest personatge:

Una nova visió de la bruixeria allunyada de la marginalitat i més infantilitzada, gràcies a la uniformització cultural produïda per l'escola, els mitjans de comunicació de masses i les noves tecnologies de la informació, que també han aprofitat les administracions. Elles han sabut convertir l'imaginari popular local associat a la bruixeria —rondalles, dites, amulets, tradicions, pràctiques protectores...— en pols d'atracció turística i cultural (fires de bruixeria, aquelarres...), en definitiva, en un negoci.

4. Les bruixes a la tradició popular catalana

Cristina Masanés, a l'article "El Pirineu, bressol de la cacera", que podeu llegir al número monogràfic sobre les bruixes de la revista *Sàpiens*, que trobareu a la bibliografia, assenyala com en el pas entre el món medieval i el modern va començar a Catalunya una persecució de dones acusades de bruixeria que duraria tres segles i que començà a les valls pirinenques, però que es va anar estenent per tot el país. Per això, no és estrany que la nostra cultura i el nostre imaginari estiguin tan farcits d'històries de bruixes o fetilleres.

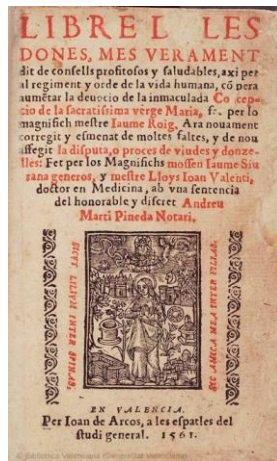
Al segle xv, a la vall d'Àneu, es van reunir tots els senyors per redactar un document instaurant el crim, i així també el càstig, que ha acabat esdevenint canònic per l'estudi d'aquest procés i que a nosaltres ens permet veure amb quins atributs s'associava aquesta figura en el seu origen:

Van de nit amb les bruixes al boc de Biterna¹ e aquell prenen per Senyor, fent-li homenatge, renegant lo nom de Déu, anant de nit, llevant los infants petits del costat de llurs mares e aquells maten, donen gatirrons o buixols, donen metzines de diverses maneres.

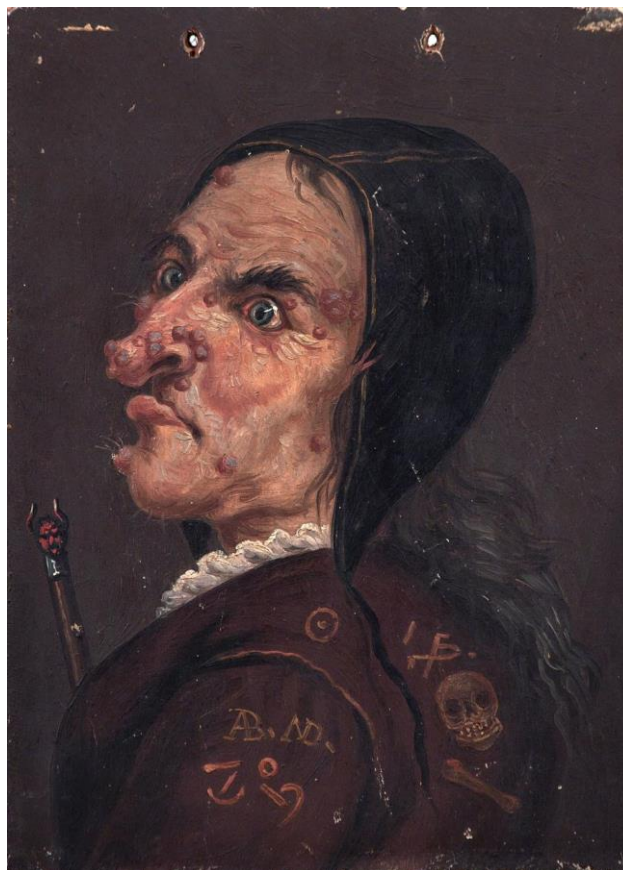
Una de les dades més curioses que aporta Masanés és que en el context català els tribunals civils van tenir més pes i van ser més sagnants que no pas organismes eclesiàstics com la Inquisició.

Aquest llibre del valencià Jaume Roig, conegut com *El llibre de les dones* o *L'espill*, és un exemple de la societat misògina de l'època. Aquest llibre volia representar les dones com un gènere maligne.

¹ Lloc de trobada de les bruixes (imaginari) on aquestes feien els seus aquelarres.

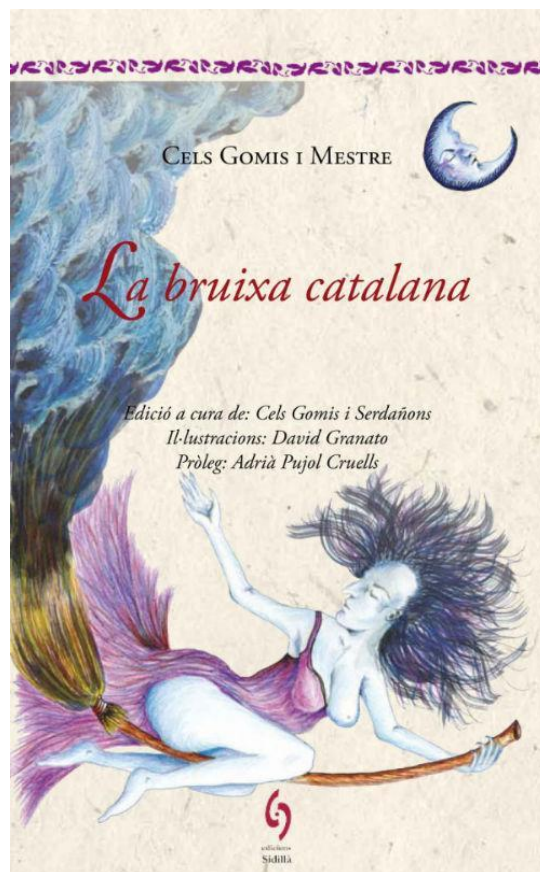

Molt curiós és aquest quadre del Museu de Girona, d'autoria desconeguda, que està considerat l'únic quadre català que representa una bruixa. Si ens el mirem, veurem que no dista gens de les descripcions dels atributs que citàvem fa una estona: la vellesa que li confereix aquesta cara arrugada, les berrugues peludes, aquesta mirada freda i injectada en sang, els símbols de la roba, el cap cobert, el símbol del dimoni...

A Catalunya la tasca de compilació i d'interès per les bruixes també va tenir lloc, com en d'altres indrets d'Europa. Aquí en teniu alguns exemples:

- *Bruixes*, aplegat a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, amb material de diversos autors amb perspectiva històrica.
- *La bruixa en la cambra del turment*, de Josep Masferrer. La transcripció dels processos contra una dona acusada de bruixa que es va publicar l'any 1878 a la revista *Renaixensa* i que marcaria tot un model.
- Cels Gomis, el nostre Grimm català. Des del 1864 va anar poble per poble escoltant i recopilant històries sobre bruixes. Maria Coll destaca que, tot i ser l'estudi més exhaustiu sobre la bruixa en la tradició popular catalana, no es va publicar fins al 1987, quan el seu net va aplegar tot el material i es va crear el recull *La bruixa catalana*.

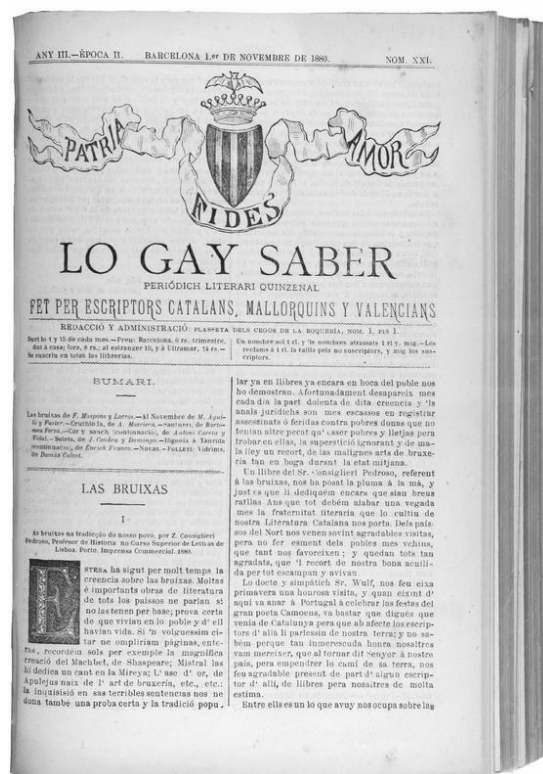

La bruixa és, per als catalans, la personificació de totes les misèries, de totes les malalties, de tots els crims que pesen damunt la humanitat. És la bruixa dels untets i dels malefics; la bruixa que congria els temporals; la que tira les sorts; la que pren d'ull; la que dóna tota mena de mals als homes i a les bèsties. Dóna, i també cura, els mals del cor i els de l'ànima, però ho fa per mitjà de conjurs i de males arts.

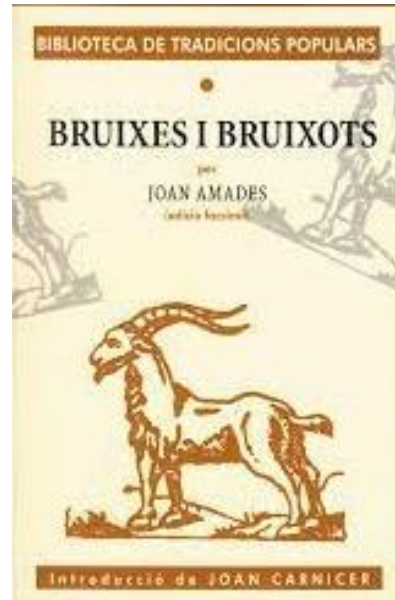
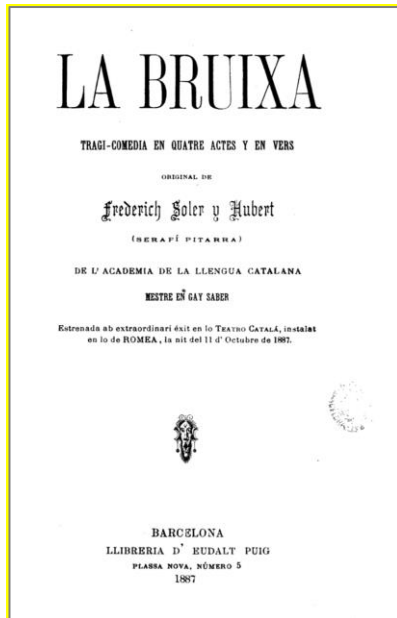
Ara fa més d'un segle Cels Gomis va recórrer el país, va preguntar i va escriure totes les llegendes i totes les tradicions que s'explicaven sobre les bruixes, els dimonis i les seves fetes, sobre la nit de Sant Joan i sobre els conjurs que feien servir els catalans per mirar d'aconseguir allò que volien.

De fet, i relacionat amb aquest llibre, en la nostra parla actual encara queden reminiscències de les supersticions de l'època: oi que encara diem en alguns indrets bruixonada, calabruix o calabruixada per dir calamarsada? Per no citar la famosa cançó: "Plou i fa sol, les bruixes es pentinen; plou i fa sol, les bruixes porten dol".

- Una altra figura que es va dedicar a recopilar informació sobre les bruixes a la tradició catalana va ser Francesc Maspons, i a més ho complementava amb informació de l'època de la cacera, que es va publicar sota el títol "Les bruixes" a la revista *Gay Saber*.

Aquest tipus de feina de recopilació d'històries i llegendes és indispensable per a la creació de matèria narrativa contemporània sobre aquests temes. Un exemple d'això és la publicació de *La bruixa*, de Serafí Pitarrà (Frederich Soler), una tragicomèdia que es va estrenar l'any 1887.

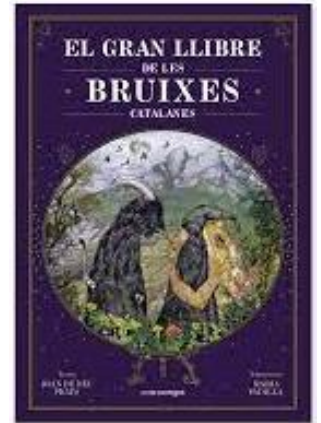

- *Bruixes i bruixots*, de Joan Amades, és un dels exercicis sobre el tema que més èxit va tenir entre el públic abans de la Guerra Civil.
- Haurem d'esperar a l'últim terç del segle xx, assenyala Maria Coll, per trobar una feina sistemàtica de copsar la cacera de bruixes en clau historiogràfica.

A Catalunya, si seguim el rastre d'aquestes bruixes que ja no fan por que hem comentat abans, s'ha de citar el personatge creat per Roser Capdevila, la bruixa Avorrida. Un personatge maldestre i molt despistat que, tot i que intenta engalipar les protagonistes, l'intel·lecte d'aquestes sempre s'acaba imposant a la bruixa i la redueixen a una personatge gairebé còmic. Com a personatge, també cal destacar Ot el bruixot, que forma part de l'imaginari popular.

L'interès per les bruixes de casa nostra, lluny de decaure, encara produeix nova literatura, com per exemple *El gran llibre de les bruixes catalanes*, de Joan de Déu Prats, amb il·lustracions de Maria Padilla (Comanegra, 2022), que forma part de la col·lecció Catalunya Fantàstica, que precisament busca crear un relat sobre les nostres criatures fantàstiques. Aquest volum intenta aplegar els relats de bruixes de Catalunya i els indrets on s'han gestat, a banda d'incorporar una revisió històrica.

5. Tipus de llibres sobre bruixes

Vladimir Propp va ser un antropòleg i lingüista rus que es va dedicar a estudiar els components bàsics dels contes populars russos per identificar quins eren els elements narratius comuns i irreductibles. De fet, tot i que no hàgim llegit mai *Morfología del cuento*, la nostra educació literària beu de la seva teoria i hi podríem estudiar també els contes populars de casa nostra. A banda de les 31 funcions, és a dir, parts de la història, ell va fer classificacions de personatges i els seus rols. Entre ells, la bruixa.

A *Las raíces históricas del cuento* diferencia tres tipus de bruixa, cadascuna amb unes característiques específiques:

1. Maga-donant: pensem per exemple en la fada (en castellà *hada madrina*), que té el rol de donar quelcom a l'heroi o heroïna de la història i que l'ajuda en la seva aventura.
2. Maga-raptora: pensem en la bruixa clàssica, que rapta els infants per fer-los mal.
3. Maga-guerrera: personatge que allibera l'heroi o heroïna del seu conflicte.

Caterina Valriu manté que la bruixa, quan ha entrat a formar part de la literatura infantil i juvenil, ha evolucionat cap a tres models bàsics:

1. L'estandarditzada: representa els esquemes preestablerts i populars de la bruixa clàssica i representa les forces del mal.
2. La humanitzada: aquella bruixa a la qual es dota en el relat de densitat psicològica.
3. La desmitificada: aquella que ha adoptat un rol diferent mitjançant la comicitat.

Beatriz Fernández Herrero, en el citat article, proposa unes altres categories per classificar la literatura infantil i juvenil contemporània que presenta la bruixa com a tema i personatge. Bàsicament, es podria fer la distinció entre si la bruixa és vista des d'una perspectiva positiva o negativa.

Aquesta classificació no ens ha d'obsessionar ni és necessari que l'apliqueu a les aules, però pensem que és important plantejar-se-la per saber quin model estem oferint als nostres alumnes, o fins i tot per garantir la diversitat de referents literaris. Precisament amb la controvertida figura de la bruixa, cal mirar-se el tema de manera crítica i fer llegir als nostres infants aquestes històries d'aquesta manera.

Bruixes arquetípiques	Les bruixes tenen un clar paper antagonista, moltes vegades lligat als problemes de l'època, però amb un resultat no sempre afortunat.
Bruixes de carn i ossos	Les bruixes tenen un clar paper antagonista tot i que la seva aparença ha canviat i és presentada com una dona d'avui en dia, amagant els atributs distintius de la seva condició i fent-la extremadament perillosa.
Les bruixes amables	Aquí les bruixes són personatges bons, amb un aspecte normal tot i que amb poders màgics, a vegades estranys o que proporcionen diversió als altres personatges o els ajuden en les seves vides.
La bruixa transformada	Apareix tot sovint i presenta una innovació: el canvi de valors. La bruixa és sovint la protagonista i és la representant del bé, dels valors que com a societat considerem moralment destacables.

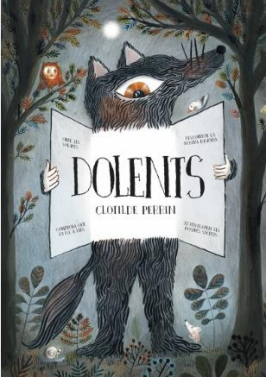
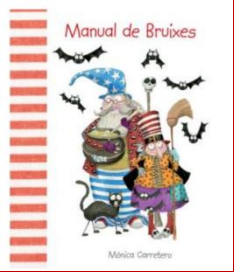
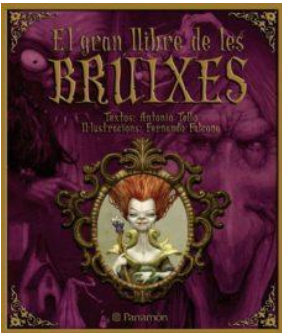
Nosaltres hem volgut afegir una categoria més, perquè som molt aficionats als llibres de coneixements. També cal destacar els llibres de no-ficció que analitzen el personatge històricament o com si es tractés d'un ésser existent.

Les bruixes: aquell personatge	Creiem que també convé destacar els llibres que tenen l'objectiu de mostrar informació sobre aquest
--------------------------------	---

	personatge, convertint-se en llibre de coneixements.
--	--

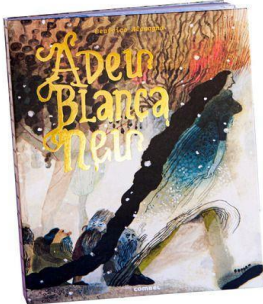
Entre aquests llibres destaquem:

	<p>ROUMIGUIERE, Cecile. Il·lustracions: LACOMBE, Benjamin. <i>Les bruixes. (Enciclopèdia d'èssers màgics, 1)</i>. Baula, 2022.</p> <p>Aquest llibre, magníficament il·lustrat, presenta una selecció excepcional de bruixes reals o imaginàries. Poderoses com Lilit, seductores com Circe, rebels com Cécile Fatiman, les bruixes són dones que enlluernen, intriguen i inquieten. Es revelen alguns secrets de les bruixes, com els beuratges d'amor, i també planteja: com seran les bruixes del futur?</p>
	<p>DE DÉU PRATS, Joan. Il·lustradora: PADILLA, Maria. <i>El gran llibre de les bruixes catalanes</i>. Comanegra, 2022.</p> <p>En aquest llibre es recuperen les bruixes catalanes reals i somiades, i es fa palesa tant la cruel persecució que van rebre com els seus prodigis. Existeix al voltant d'aquest personatge un món visible i un d'invisible. Sembla que els temps de la màgia s'hagin acabat o potser no és ben bé així.</p>
	<p>VILLIOT, Bernard. Il·lustrador: ADILSON, Farias. <i>L'abracadabrant enciclopèdia de bruixes i bruixots</i>. Barcanova, 2022.</p> <p>Aquesta sorprenent enciclopèdia presenta un catàleg de bruixes i bruixots inoblidables: la Cocacara, la Guinyoleta, el Mestre Sagú, les germanes Pòstules, en Coctèlius... Per deixar-se embruixar i gaudir amb la màgia!</p>
	<p>SABATÉ, Glòria. Il·lustradora: SÀNCHEZ, Eva. <i>Bruixes</i>. Bindi Books, 2021.</p> <p><i>Bruixes</i> és un llibre amb deu relats de dones sàvies i màgiques de la nostra història. L'autora, la Glòria Sabaté, s'ha documentat exhaustivament i ens presenta uns relats ficcionats d'aquestes dones que guarien amb les seves mans, coneixien les plantes remeieres, preparaven aliments i ajudaven a néixer i morir. Són relats situats en diferents èpoques i llocs (la majoria, a</p>

	Catalunya), escrits amb molta delicadesa i que ens fan còmplices dels misteris que acompanyen cada relat.
	<p>PERRIN, Clotilde. <i>Dolents</i>. Maeva, 2018.</p> <p>Un llibre amb solapes per descobrir els secrets dels personatges més dolents dels contes, entre ells les bruixes.</p>
	<p>CARRETERO, Mònica. <i>Manual de bruixes</i>. Cuento de Luz, 2013.</p> <p>Un divertit manual “bruixilment” il·lustrat que pot fer passar una estona d’allò més entretinguda.</p>
	<p>TELLO, Antonio. Il·lustrador: FALCONE, Fernando. <i>El gran llibre de les bruixes</i>. Parramón, 2009.</p> <p>Aquest llibre presenta tretze de les innumerables bruixes de la història, les llegendes i els contes. Té un toc de suggestió per no deixar indiferent el lector i parla d’un imperi del Mal o d’allò Obscur. Recull les bruixes dels contes tradicionals i altres bruixes de llegenda, com la Keridwen de la Gran Bretanya, la de la pell pintada de la Xina, la Cloantsa de Romania, les bruixes de Salem...</p>

Recentment ens hem trobat amb un d’aquells llibres que costa de classificar. On posaríeu una història sobre la madrastra de la Blancaneu, que lluny de voler crear una empatia amb aquest antagonista, com han fet altres obres literàries, vol mostrar la foscor que s’hi amaga?

Aquesta història, de la mà de Beatrice Alemagna —que ens tenia acostumats a un estil més lluminós— no pretén redimir el personatge, simplement desgranar aquesta foscor que li provoca la gelosia cap a la Blancaneu, mostrar el seu desig de venjança. És a dir, aconsegueix posar la bruixa al centre, no per reinterpretar-la, no per redimir-la, no per adaptar-la als motlles de la societat actual, sinó per explicar la seva història, ens agradi o no. I mantenint la cruïlla del final del conte original.

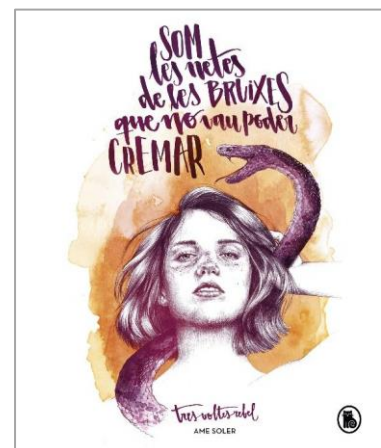
	<p>ALEMAGNA, Beatrice. <i>Adeu, Blancaneu</i>, Combel, 2022.</p> <p>Reexplicació del conte de la Blancaneu des del punt de vista de la reina malvada. La reina manifesta el dolor que li causa la gelosia que sent per la Blancaneu, i també deixa entreveure el seu desig de venjança. El final manté la cruesa del conte original.</p>
---	--

6. Llegir el personatge de manera crítica

Com hem volgut mostrar amb aquesta taula, hi ha moltes maneres d'explicar el personatge de les bruixes actualment —a banda de continuar llegint els contes populars— i convé que busquem materials diversos per portar a l'aula que ofereixin punts de vista diferents.

Convé destacar que la bruixa, i en general els personatges femenins al llarg de la història de la literatura, han estat bàsicament explicats per homes. La literatura es veu directament afectada pels valors socials de l'època. Si durant segles les dones han hagut d'ocupar un àmbit privat i domèstic i se'ls ha privat d'ocupar les esferes públiques que implica la possibilitat d'escriure, de pintar, de fer música... l'art difícilment ha pogut fer-se des del punt de vista de la dona. Si a més comptem que la societat patriarcal ha imposat durant segles els seus valors, no és estrany que les bruixes, en tant que dones independents i poderoses, no hagin tingut un tractament positiu durant la història literària. Potser per això les bruixes han constituït uns personatges referents del moviment feminista.

Ame Soler (Tres Voltes Rebel). *Som les netes de les bruixes que no vau poder cremar*. Bruguera, 2019.

“Una bruixa sempre és una dona”, aquestes paraules li van valdre a Roald Dahl una allau de crítiques i va enfosquir la recepció futura de la seva obra *Les bruixes*. Nosaltres hem decidit incloure aquest llibre perquè pensem que renunciar al nostre llegat literari ens empobreix. Pensem que és més important qüestionar amb els infants les visions de la dona, l’estranyesa, els rols de gènere.

Podem trobar llibres que ens permetran pensar el passat de la nostra literatura amb eines crítiques per trobar-hi gaudi. Actualment s’ha fet una profunda revisió d’aquest procés històric de la cacera de bruixes que van vehicular el fonamentalisme religiós, la intransigència social i la misogínia. Fins i tot podem trobar, com el missatge d’aquest llibre d’Ame Soler, que la reivindicació feminista s’ha apoderat del relat de la bruixeria per utilitzar-lo a favor seu.

En una entrevista a Isabel Allende per a “La Contra” de *La Vanguardia*, la periodista li demana per la seva reivindicació de la bruixa, a la qual cosa ella respon:

¿Usted reivindica las brujas buenas?

Miles y miles de mujeres fueron quemadas por brujas, porque sabían, conocían las hierbas, sabían curar y tenían una visión de futuro. El patriarcado eliminó la voz femenina.

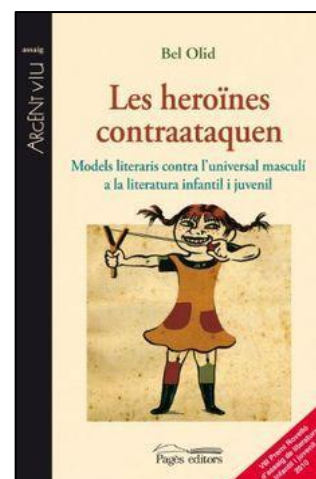
¿Cómo la recuperamos?

Hay que reivindicar a las mujeres que saben y utilizar sus conocimientos. Esas brujas buenas nos hacen mucha falta. Y cada vez hay más viejas envalentonadas, capaces y fuertes, que no tienen nada que perder y que están dispuestas a cambiar el mundo. Yo soy una de ellas.

Recordem també un text i una figura cabdal en el pensament feminista com és Silvia Federici amb el seu *Caliban i la bruixa*. Federici reflexiona sobre de quina manera la cacera de bruixes va contribuir a demonitzar tot allò que era eminentment de les dones: la seva sexualitat, el seu plaer, els sabers ancestrals compartits entre dones de generació en generació, i la va reduir a l’àmbit privat i solitari. Per això, no és estrany que la bruixa en els nostres dies hagi esdevingut una reivindicació feminista de primer ordre.

Tampoc no hem d’oblidar que encara queden molts països al món en els quals les dones són perseguides, empresonades i fins i tot assassinades per judicis de bruixeria o perquè decideixen no emmotllar-se a les mesures restrictives dels seus països. I aquí, a casa nostra, les xifres de morts per violència de gènere encara són esfereïdores.

Bel Olid. *Les heroïnes contraataquen*. Pagès Editors, 2011.

7. Els contes populars a debat

No volíem acabar sense abans deixar-vos uns quants articles d'experts en literatura infantil i juvenil sobre el debat de si cal retirar els contes populars o apostar per reinterpretacions adaptades als valors de la societat actual.

Retirem els llibres sexistes? (Gretel)

<https://gretel.cat/noticies/retirem-els-llibres-sexistes/>

Llibres infantils sexistes: cal retirar-los o reinterpretar-los? (Laia Vicens, Ara)

https://www.ara.cat/societat/sexisme-llibres-infantils_1_2680455.html

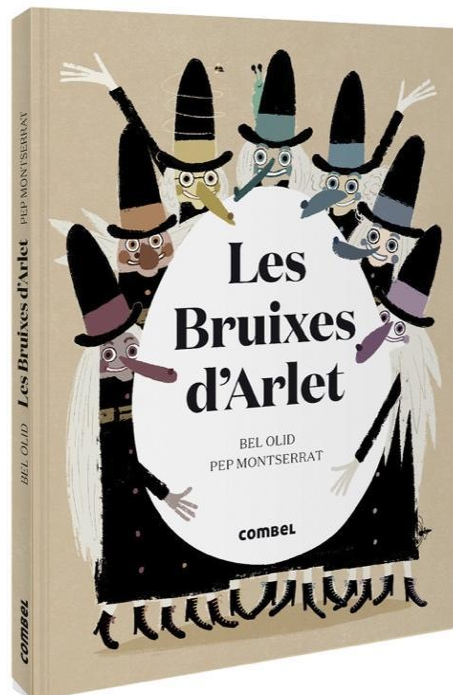
Els contes populars són la base de l'aprenentatge literari, entrevista a Teresa Colomer (El Culturista)

<https://elculturista.cat/entrada-culturista/teresa-colomer-els-contes-populars-son-la-base-de-laprenentatge-literari/>

8. Els llibres que hem escollit

El programa [El Gust per la Lectura](#) promou cada curs el desenvolupament de l'hàbit lector i el gust per la lectura proposant obres literàries que permetin treballar un gènere, un tema i un autor. Se seleccionen obres per al cicle inicial, mitjà i superior de primària per tal d'apropar la literatura als infants.

En aquesta edició, a banda d'escollir llibres que presentin les bruixes com a protagonistes, havíem de tenir en compte la seva circulació editorial i que els poguéssiu trobar fàcilment a les llibreries.

Per al cicle inicial hem escollit **Les bruixes d'Arlet**, un petit conte rimat de Bel Olid amb il·lustracions de Pep Montserrat (Combel, 2020). Ens agrada molt poder oferir un llibre d'autoria catalana per a aquesta categoria. El llibre, que va tenir molt bona rebuda l'any 2020, ens presenta unes bruixes típiques i tòpiques, però amb un to molt amable, que fan una troballa que els canviarà la vida i la manera de relacionar-se amb el món. Tot això, bastit amb un estil dominat per la rima, per un llenguatge significatiu en els noms propis i també dominat per la repetició, que no només facilita la comprensió dels més petits sinó que també la converteix en una obra deliciosa per ser llegida en veu alta.

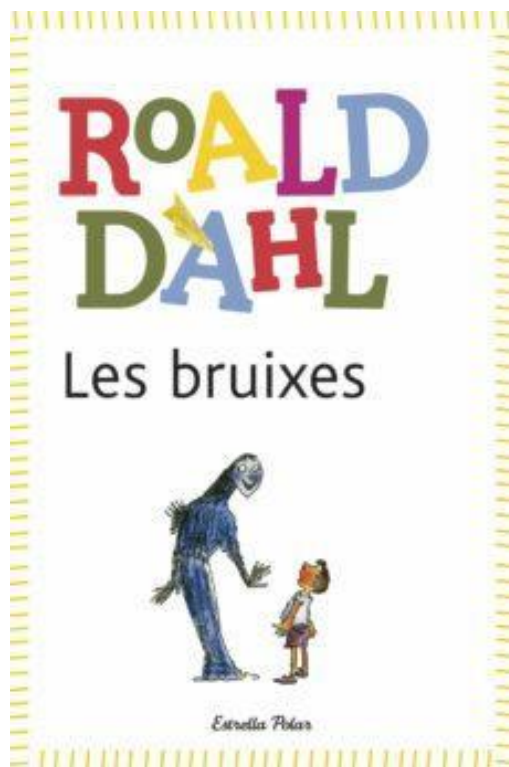
Ens trobem davant el paradigma de la bruixa desmitificada que comenta Valriu o la bruixa amable de Beatriz Fernández Herrero. Les set bruixes presenten tots els atributs propis de les bruixes, tenen poders màgics i viuen aïllades al bosc, però no fan mal a ningú. A més a més, l'estranya troballa no farà més que evidenciar que aquestes bruixes, que juguen i toquen la guitarra, tenen un cor molt gran.

Per a cicle mitjà hem escollit **Malvarina. Vull ser bruixa**, la primera part d'una sèrie de la Susanna Isern, amb il·lustracions de Laura Proietti (Flamboyant, 2022). Aquesta novel·la està ambientada en una vall embruixada governada per tres bruixes malvades que tenen atemorits tots els habitants de la vall. Però la Malvarina, la nostra protagonista, té un somni: convertir-se en una bruixa autèntica! Per aconseguir-ho no li queda més remei que anar fins al Castell Prohibit i presentar-se. Així, la Malvarina haurà de realitzar una sèrie de proves per aprendre a ser bruixa. Aquestes proves, tanmateix, no sortiran com les malvades bruixes s'esperaven, ja que la Malvarina està decidida a ser bruixa a la seva manera. Un gat com a mascota? La Malvarina prefereix un conillet, ja que és al·lèrgica als gats. Volar sobre una escombria li sembla incomodíssim, millor fer-ho sobre una catifa voladora.

És un llibre àgil narrat en primera persona que aconsegueix fer participants de la història els infants. No únicament pel fet que la protagonista té una edat similar al lector, cosa que afavoreix que s'hi puguin sentir representats, sinó també per les constants interaccions que proposa el text.

En aquest cas estem davant un altre cas de bruixa desmitificada (Valriu), però també, segons la classificació de Beatriz Fernández Herrero, podríem dir que les tres bruixes representen el personatge arquetípic, tot i que no surten ben parades, i la Malvarina és clarament el paradigma de la bruixa transformada perquè vol ser bruixa per fer el bé i representa els valors que com a societat considerem moralment destacables.

Per a cicle superior hem escollit **Les bruixes**, el clàssic de Roald Dahl, il·lustrat per Quentin Blake (Estrella Polar, 2012). Aquesta novel·la explica la història d'un nen de set anys que és orfe i viu amb la seva àvia, que és experta en bruixes. Durant unes vacances, van a parar al mateix hotel en el qual s'està celebrant el Congrés Mundial de Bruixes. Aquestes converteixen el pobre protagonista en un ratolí, que viu tot d'aventures amb la seva àvia per combatre-les.

Si bé els altres llibres d'aquesta selecció són força innovadors, no podíem oblidar-nos d'aquest clàssic, que és tot un referent en les històries de bruixes i que, a més a més, i d'aquí la gran justificació de la nostra tria, segueix atraient els petits lectors com el primer dia. Pocs han aconseguit com Dahl captar la veu del nen i fer-se-la seva.

Un llibre que presenta les bruixes quasi des d'una òptica antropològica, ja que el personatge de l'àvia sembla ser una experta en el tema i va desgranant pas per pas com identificar una bruixa i les malifetes de les quals són capaces. Un llibre, també, inclement, com molts de Roald Dahl, amb un final gens ensucrat.

De fet, el final és precisament un dels temes més controvertits de les adaptacions cinematogràfiques de les pel·lícules. La versió de 1990, dirigida per Nicolas Roeg i amb una meravellosa Anjelica Huston fent de reina de les bruixes, va optar per canviar el final per un final feliç en el qual el protagonista recupera la seva forma humana.

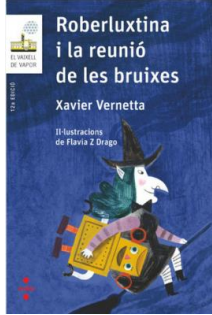
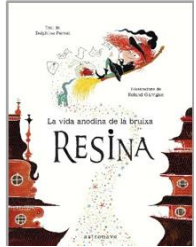

La versió del 2020, dirigida per Robert Zemeckis i amb Anne Hathaway com a reina de les bruixes, tot i que recupera la conversa final àvia-net sobre la vida dels ratolins i, per tant, una mica l'esperit de ser feliços amb el que tenim, ho suavitza amb una festa final de ratolins que òbviament no és present en el llibre. A més a més, les bruixes estan molt més idealitzades que no pas en l'adaptació de Roeg de 1990.

9. Altres llibres de bruixes per recomanar als alumnes

9.1. Cicle inicial

	<p>BRUSA, Mariasole i SEVILLA, Marta. <i>Coses de bruixa</i>. Nube Ocho Ediciones, 2019.</p> <p>La bruixa està de molt mala lluna i vol segrestar un nen. Per què? Perquè les bruixes fan coses dolentes. Àlbum guanyador del concurs: "Narrar la Igualtat".</p>
	<p>²LARREULA, Enric. Il·lustradores: ESPLUGA, Maria i ESPINOSA, Genie. <i>Marduix</i>. Cruïlla, Vaixell de Vapor, 2018.</p> <p>Marduix és una bruixa que perd els poders arran d'un accident. Llavors deixa la caseta solitària del bosc i, fugint dels atacs de la gent del poble, va de mercat en mercat venent plantes remeieres i plantes d'olor. Al final es quedarà</p>

² *Marduix*: en els materials d'*El gust per la lectura* podeu trobar una guia didàctica i un quadern per a l'alumnat <http://hdl.handle.net/20.500.12694/3618>

	<p>a viure en un poble i es convertirà en una herbolària que escampa salut i amiatat.</p>
	<p>VERNETA, Xavier. Il·lustradora: BALAGUER, Marta. <i>Roberluxtina i la reunió de les bruixes</i>. Cruïlla, Vaixell de Vapor, 2018.</p> <p>Tots els divendres de lluna plena hi ha reunió de bruixes en una antiga sala de cinema de la ciutat. La bruixa més bruixa inicia l'assemblea llegint totes les bestieses que han fet des de l'última reunió. Un cop aprovades totes, comencen a explicar les malifetes que tenen pensades per fer a partir d'ara.</p>
	<p>PERRET, Delphine. Il·lustrador: GARRIGUE, Lorrard. <i>La vida anodina de la bruixa Resina</i>. Astronave, 2018.</p> <p>La petita bruixa Resina està cansada de la seva vida; en canvi, li fascina la vida del seu amic humà, en Simó. Tant és així que decideix presentar-se a l'escola d'en Simó i portar tota la classe d'excursió.</p>
	<p>LEROY, Jean. Il·lustrador: MAUDET, Mathieu. <i>La bruixa, la filla i el llop</i>. Animallibres, 2017.</p> <p>Una bruixa i la seva filla, mentre passegen pel bosc, ensopeguen amb el llop solitari, l'antic terror del bosc. A canvi de salvar les seves vides, la bruixa accepta preparar-li cada dia un menjar a l'animal. Mentre ella cuina, la seva filla gaudeix encisada de les històries del llop.</p>
	<p>³SALA, Carles. Il·lustradora: BALAGUER, Marta. <i>La bruixeta Rosaura</i>. Cruïlla, Vaixell de Vapor, 2016.</p> <p>La Rosaura és una bruixeta que té tres tresors: un de molt perfumat, un de molt suau i un de molt gran. A través d'aquestes històries, sabrem com s'ho fa per ajudar la lluna, que ha caigut del cel, o com treu del seu jardí tot un ramat de cabres que se li mengen les flors, o com passa el dia del seu aniversari.</p>

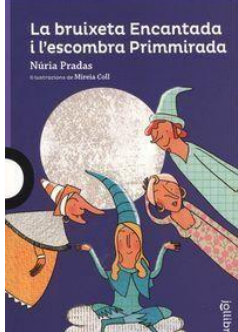

³ La bruixeta Rosaura: en els materials d'*El gust per la lectura* podreu trobar una guia didàctica i un quadern per a l'alumne <http://hdl.handle.net/20.500.12694/3617>

	<p>LLUCH, Enric. Il·lustrador: PÉREZ, Oscar T. <i>La bruixa Maruixa</i>. Animallibres, 2012.</p> <p>La bruixa Maruixa no para de ficar-se en embolics. El darrer ha estat a la casa de xocolata de Hänsel i Gretel, on ha demanat que la traslladin. Què farà la bruixa Manaire quan sàpiga que ha deixat el conte de cap per avall?</p>
	<p>⁴FUNKE, Cornèlia. <i>Maleït i embruixat</i>. Estrella Polar, 2011.</p> <p>A la Bruna Guix li ve de gust menjar patates, però són massa petites. Naturalment, la Bruna coneix l'encanteri perfecte. Però les coses no surten com es pensava i de sobte s'encongeix fins a fer-se molt petita! Si vol posar remei a aquesta desgràcia necessitarà pèls de gat. Però, d'on els traurà?</p>
	<p>ALCÁNTARA, Ricardo. Il·lustrador: Gusti. <i>Ui, quina por!</i> Edebé, 2009.</p> <p>La Panxeta té sis anys. Com que és filla única, té moltíssimes ganes d'anar a l'escola i de jugar amb els companys. Però la Panxeta, a més, és bruixa. Per això, s'hi haurà d'esforçar molt si vol tenir amics.</p>
	<p>MEROTO, Tina. <i>La bruixa Grinyoladents</i>. OQO Editora, 2005.</p> <p>Desatenent els consells de la mare, tres germans es van endinsar en un bosc misteriós. Com que no sabien el camí de tornada, van decidir entrar a casa de la bruixa. Basat en un conte popular de la tradició turco-russa.</p>
	<p>BERTRAL R., Teresa. <i>La bruixa sense escombra</i>. Baula, Ala Delta. 2004.</p> <p>Totes les bruixes aprenen abans a volar que a caminar perquè normalment tenen la seva escombra des de molt petites. La bruixa Paulina sempre havia somiat poder volar, però la seva escombra no va arribar mai. Això la feia diferent de totes les altres bruixes.</p>

⁴ *Maleït i embruixat*: en els materials d'*El gust per la lectura podreu trobar una guia didàctica, un quadern per a l'alumnat i un quadern d'escriptura personal a* <http://hdl.handle.net/20.500.12694/3201>.

9.2. Cicle mitjà

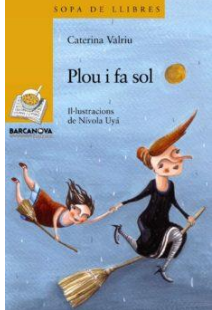
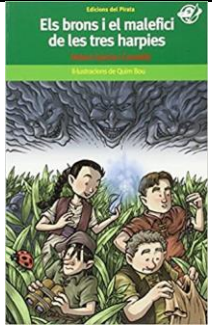

	<p>SALA, Eloi. <i>La bruixa que volava en una barra de pa</i>. Barcanova, 2021.</p> <p>La Fargolina és una petita bruixa que viu al cim d'una muntanya. Quan la mare li pregunta si vol anar a comprar, no s'ho pensa dues vegades: li encanta volar amb una escombra màgica! Però, quan torna, té un contratemps inesperat: l'escombra és massa vella i se li trenca per la meitat... I ara què farà? La Fargolina té una idea d'allò més extravagant: convertir la barra de pa en una barra voladora! Aconseguirà tornar a casa?</p>
	<p>RAGEL, Àfrica. Il·lustradora: AMATE, Kim. <i>Si demanes ajuda a la bruixa bona d'un conte</i>. Animallibres, 2021</p> <p>Tot va començar el dia que en Vito Fearful i els seus dos amics van escriure una carta a la bruixa del conte que el pare d'en Vito li explicava cada nit. Cap dels tres nens no era feliç a casa, i necessitaven desesperadament que Madame Dépannage els ajudés. Però no s'imaginaven que, quan es convoca un personatge de conte, també es desencadenen tres malediccions. Una història que ens ajuda a superar les pors, a entendre la realitat per acceptar-la i, si cal, canviar-la.</p> <p>Crítica de Faristol.</p>
	<p>ISERN, Susanna. Il·lustrador: SIERRA, David. <i>La bruixa que no volia ser princesa</i>. Editorial Beascoa, 2020.</p> <p>“Princesa, jo? Que m'has vist bé? Soc una bruixa!”. La temible bruixa Petra dels Tornados es l'hereva legítima del difunt rei Tanoca V i ha d'ocupar el seu lloc com a princesa de Sotavent. Però ella es una bruixa! Tot i això, viure a palau es tan temptador que la Petra decideix intentar convertir-se en princesa. Aviat descobrirà que ser princesa no és tan divertit com sembla...</p>
	<p>MONTANARI, Eva. <i>Bruixes i fades</i>. Editorial Picarona, 2019.</p> <p>Les fades i les bruixes són ben diferents. Les bruixes gaudeixen amb els jocs de bruixes, com transformar els prínceps en gripaus, i les fades prefereixen els jocs de fades, com convertir els gripaus novament en prínceps. I després, tenim la Clotilde, que té un barret massa punxegut per ser una bruixa, però que tampoc és una fada. L'Eva Montanari ens ofereix una tendra i màgica història sobre la possibilitat de conivir i compartir malgrat ser diferents. Aquest conte ens convida a parlar de com podem construir una societat més tolerant.</p>

	<p>SALA, Carles. Il·lustradora: SARDÀ, Cristina. <i>Flairosa, la bruixa dels sabons</i>. Barcanova, 2018.</p> <p>Darrerament, a Vilafrondosa passen coses molt estranyes: el riu és brut i pudent, en Roc de can Xerrapeta no bada boca i unes bèsties misterioses es passegen pels voltants del poble fent de les seves. Tot fa pensar que el bruixot Nastapat ha tornat. La primera que s'adona que alguna cosa no rutlla és la Flairosa, la bruixa dels sabons màgics. Però, els seus encanteris sabonosos, seran prou poderosos per combatre el malvat bruixot?</p>
	<p>CASAS, Lola. Il·lustracions: SUBI. <i>La Palma, una bruixa escabellada</i>. Jolibre, 2016.</p> <p>La Palma és una bruixa tan atabalada que fins i tot els cabells se li han esvalotat. Tornar a tenir la cabellera pentinada és un dels reptes més difícils amb què s'haurà trobat mai. Per sort, trobarà una colla d'amics que l'ajudaran molt.</p>
	<p>PRADAS, Núria. Il·lustradora: COLL, Mireia. <i>La bruixeta Encantada i l'escombra Primmirada</i>. Jolibre, 2016.</p> <p>El dia que la bruixeta Encantada fa tres-cents anys rep un regal molt especial: la seva primera escombra voladora! La seva nova escombra, però, és una mica especial, delicada, una mica tossuda, fa honor al seu nom: Primmirada. Per poder-la conduir li caldrà aprendre una gran lliçó.</p>
	<p>PRADAS, Núria. Il·lustrador: GUBIANAS, Jaume. <i>Els desastrosos encanteris de la bruixa Serafina</i>. Bambú, Col·lecció Joves Lectors, 2014.</p> <p>En el Regne Felç, la Reina volia una filla i el Rei, un hereu al tron! La Serafina era la Bruixa Oficial del Regne i, quan encara feia molt poc que havia estrenat la feina, va rebre un encàrrec important. La inexperiència li farà una mala jugada, a ella i als reis, que hauran d'aprendre a acceptar que, a vegades, la vida és imprevisible.</p>
	<p>BERGA B., Miquel. Il·lustrador: FARRÉ, Lluís. <i>La bruixa de Cadaqués</i>. Cruïlla, Vaixell de Vapor, 2013.</p> <p>La bruixa de Cadaqués, cada vegada que apareixia, feia bufar una tramuntana terrible, i llavors ningú no podia sortir de casa. Un dia, els gats, farts de patir, van anar a veure el senyor Dalí, el pintor dels bigotis llargs, que va tenir una idea genial per desempallegar-se d'aquella bruixa bruixota.</p>

	<p>DOMENJÓ, Isidre. Il·lustració: INVERNÓN, Carme. <i>La Trementinaire de les nenes rosses</i>. Edicions Salòria, 2010.</p> <p>A la Càndida li agrada molt escoltar les històries que li explica la seva tieta Emília, especialment les que parlen de la seva padrina Maria, que és trementinaire. La Càndida demana a la seva padrina que li permeti ajudar-la a preparar l'ungüent de la trementina, els olis, les pegues, i ensacar les herbes a les coixineres. La Maria i la seva neta faran un viatge de dos mesos i mig treballant de trementinaires. Tota una descoberta per a la Càndida, un nou món i un ofici desconegut. Aquest ofici era el de moltes dones de la vall de la Vansa i Tuixent (Alt Urgell).</p>
---	---

9.3. Cicle superior

	<p>BAIX, Laura. Il·lustrador: MALET, Oriol. <i>La bruixa Pallufa</i>. Barcanova, Sopa de Lletres, 2018.</p> <p>En Dani ha hagut de canviar de poble, d'escola i deixar els seus amics. S'escapa de casa i en la fugida coneix dos gats encantats per la malvada bruixa Pallufa, que els ha convertit en una nimfa i un drac d'aigua. Plegats, viuen una increïble aventura a la recerca de la bruixa, que els duu fins a l'illa dels Amagats. Tot plegat ajudarà en Dani a entendre el perquè de moltes coses i a mirar els qui l'envolten amb uns altres ulls.</p>
	<p>RAGEL, Àfrica. Il·lustrador: CÀMARA, Sergi. <i>La Trementina i les plagues de la maga Urtica</i>. Barcanova, Sopa de llibres, 2017.</p> <p>La Trementina s'endinsarà en una història plena d'aventures per alliberar l'Onagra, la princesa de les prímules que ha estat segrestada. Per aconseguir-ho, haurà de lluitar contra un munt de plagues i bèsties que envaeixen els conreus i que són molt més poderoses del que ens puguem imaginar.</p>
	<p>SENNELL, Joles. Il·lustradora: GALÍ, Mercè. <i>Fades, bruixes i companyia</i>. Edicions del Pirata, 2011.</p> <p>Un oncle que sembla ben normal, però que no ho és pas gens. Una història de Sant Jordi molt, però que molt diferent. Una fada excèntrica que va perdent la memòria i se les heu amb una bruixa que, al capdavall, no resulta ser tan dolenta. Un estiu que es refugia en un supermercat. Un fals músic que provoca una guerra per copiar una cançó... En aquestes i en altres històries d'aquest llibre es barregen, com en els millors dels beuratsges màgics, fades, bruixes, bruixots i, naturalment, éssers humans.</p>

	<p>VALRIU, Caterina. Il·lustradora: UYÀ, Nívola. <i>Plou i fa sol</i>. Barcanova, 2011.</p> <p>Un dia una nena que es diu Bel descobreix que les bruixetes més joves estan tristes perquè no volen anar sempre de dol. Caldrà trobar una solució. Amb l'ajut de l'arc de Sant Martí, els embarbussaments i la poesia, el dol de les bruixes es convertirà en alegria.</p>
	<p>GARCIA CORNELLÀ, Dolors. Il·lustrador: BOU, Quim. <i>Els brons i el malefici de les tres harpies</i>. Edicions del Pirata, 2008.</p> <p>Ja feia dies que el mestre de Dorf observava atentament el cel i els núvols buscant els senyals que advertissin de l'arribada de la pluja. Un grup de brons, petits éssers que viuen a les fondalades dels boscos, haurà de lluitar contra la juganera bruixa Khele i contra les perverses harpies i el seu exèrcit de capgrossos en un intent desesperat de recuperar l'aigua que portarà de nou la vida al seu poblat.</p>
	<p>LANDA, Mariasun. Il·lustradora: BALZOLA, Asun. <i>La bruixa i el mestre</i>. Barcanova, Sopa de Lletres, 2005.</p> <p>La bruixa Desastre era maldestra i romancera. Els seus encanteris i bruixeries només tenien efecte entre els professors de les escoles: els convertia en ampolles de cava. Fins que va conèixer el mestre Roger i l'amor va canviar completament la seva vida.</p>

9.4. Les col·leccions que tenen una bruixa com a protagonista

	<p>LARREULA, Enric. Il·lustradora: CAPDEVILA, Roser. Col·lecció: La Bruixa Avorrida. Ed. Planeta.</p> <p>Cicle inicial.</p> <p><i>Les memòries de la bruixa Avorrida</i> (1986) Un antiquari troba un manuscrit escrit amb signes estranys i misteriosos que durant anys intenta desxifrar. Un mag l'ajuda a descobrir que són les memòries de la bruixa Avorrida. Ella mateixa explica el seu primer any de vida i el seu regal d'aniversari.</p> <p>Altres títols: <i>La festa major de la bruixa Avorrida</i> (1989) <i>Les vacances de la bruixa Avorrida</i> (1989) <i>La bruixa Avorrida se'n va a París</i> (1989) ...</p>
---	---

	<p>MUNCASTER, Harriet. Col·lecció: Isadora Moon. Alfaguara. Cicle mitjà.</p> <p><i>La Isadora Moon va a l'escola</i> (2018) Meitat fada, meitat vampir, la Isadora Moon és especial perquè és diferent. La seva mare és una fada, el seu pare un vampir i ella té una miqueta de tots dos.</p> <p>Altres títols: <i>Isadora Moon va al ballet</i> (2017) <i>La Isadora Moon al castell encantat</i> (2018) <i>Isadora Moon va de viatge</i> (2020) ...</p>
	<p>MAÑAS, Pedro. Il·lustrador: SIERRA, David. Col·lecció: Anna Kadabra. Estrella Polar. Cicle mitjà.</p> <p><i>La vall dels unicorns</i> (2022) En el món màgic està passant alguna cosa estranya: les pocions no funcionen, els conjurs surten del revés i, per postres, Madame Prune ha desaparegut! Mentre en segueixen el rastre, l'Anna i els seus amics viatgen a la vall llunyana on brota la màgia i descobreixen que alguna cosa està fent emmalaltir els unicorns que la vigilen...</p> <p>Altres títols: <i>Festa a la mitjanit</i> (2020) <i>El festival de bruixeria</i> (2022) <i>Un llog en escena</i> (2022).</p>
	<p>THOMAS, Valerie. Il·lustrador: PAUL, Korky. Col·lecció: La bruixa Brunilda. Ed. Blume Cicle mitjà.</p> <p><i>La bruixa Brunilda</i> (2011) La bruixa Brunilda vivia en una casa negra, amb catifes negres, cadires negres, un llit negre i quadres negres a les parets. Fins i tot la banyera i el gat eren negres. El problema era que la Brunilda... i un dia va decidir fer una mica de màgia...</p> <p>Altres títols: <i>La Brunilda i el Bru</i> (2017) <i>La Brunilda i el petit drac</i> (2010) <i>La varetta màgica de la Brunilda</i> (2012) ...</p>

	<p>KNISTER. Col·lecció: Tina Superbruixa. Bruixola. Cicle mitjà.</p> <p><i>Tina Superbruixa a la recerca del tresor</i> (2006)</p> <p>Un bon dia la Tina troba un llibre de màgia i en començar a llegir-lo apareix enmig de la selva. En aquesta aventura haurà de descobrir el secret del misteriós oracle que la portarà per les Aigües Rients fins al fabulós tresor del rei Cocodril. Però també se les tindrà amb l'increïble home de l'os parlant i la capsa cantaire.</p> <p>Altres títols: <i>Tina Superbruixa a l'antic Egipte</i> (2022) <i>Tina Superbruixa i l'examen del drac</i> (2017) <i>Tina Superbruixa i l'aventura espacial</i> (2016)</p> <p>...</p>
	<p>BORREGO, Estrella. Il·lustradora: PÉREZ, Moni. Col·lecció: Malva Lluna. Beascoa. Cicle mitjà.</p> <p><i>Malva Lluna. Secrets de bruixa</i> (2012)</p> <p>Les aventures de la Malva, l'Aitana i la Pandora, tres joves bruixes que hauran de descobrir quins són els seus poders a l'escola de bruixes de la ciutat màgica d'Abacadabra.</p> <p>Altres títols: <i>Mascota de bruixa</i> (2012) <i>L'escuela de bruixes</i> (2012) <i>Enrenou a l'escola</i> (2013)</p> <p>...</p>
	<p>Col·lecció: Les bruixes de Brooklyn. Edebé. Novel·la gràfica. Cicle mitjà i superior.</p> <p><i>Les bruixes de Brooklyn</i></p> <p>L'Effie ha perdut la seva mare i la seva llar i ara ha de viure amb unes tietes molt estranyes, però a mesura que aprèn coses sobre ella i la seva família, molt avesada a la màgia, tot anirà canviant. Amb nous amics que faran tot el possible per donar-li suport, una maleïda estrella del pop i la seva nova família, la vida de l'Effie està a punt de tornar-se interessant.</p> <p>Altres títols: <i>Però què passa?</i> (2022) <i>Més màgia</i> (2022)</p> <p>...</p>

	<p>CHAMBLAIN, Joris. Alfaguara, col·lecció Petites Bruixes, 2020. Novel·la gràfica. Cicle mitjà.</p> <p><i>El misteri del bruixot (2020)</i> Pàmpol de Lluna és un poblet on tots els habitants fan màgia. Tres petites bruixes comencen a ser víctimes de malefics i immediatament tothom assenyala l'Harmonia com a principal sospitosa. Però ella no ha fet res mal fet! Ara haurà de demostrar la seva innocència i investigar a fons per descobrir qui és el misteriós bruixot que els fa la vida impossible.</p>
	<p>CHAMBLAIN, Joris. Il·lustradora: NEYRET, Aurélie. Col·lecció: Els diaris de la Cirera. Alfaguara. Novel·la gràfica. Cicle mitjà i superior.</p> <p><i>El zoo petrificat (2018)</i> La Cirera, una nena de deu anys que somia amb ser escriptora, és la protagonista d'«Els diaris de la Cirera». En aquest primer llibre la Cirera duu a terme una investigació que la durà fins al cor del bosc i a descobrir un lloc meravellós. (Aquesta col·lecció ha estat un fenomen editorial a França).</p> <p>Altres títols: <i>Els cinc tresors (2018)</i> <i>La deessa sense cara (2018)</i> <i>La pluja d'estels (2019)</i> ...</p>

	<p>Col·lecció: Tea Stilton. Princeses del regne de la fantasia. Estrella Polar. Cicle superior.</p> <p><i>Bruixa de bruixes</i> (2015) Les princeses es disposen a afrontar la Mai Anomenada, la Bruixa de Bruixes i despietada mestressa de la Màgia Incolor. En una lluita ferotge, les cinc filles del Rei Savi hauran de recórrer a tota la força dels seus cors per salvar la Fantasia amb el poder de l'Amor.</p> <p>Altres títols de la mateixa col·lecció: <i>La bruixa de l'aire</i> (2016) <i>La bruixa de les mareas</i> (2013) <i>La bruixa de les flames</i> (2014) <i>La bruixa dels sons</i> (2014) <i>La bruixa de les cendres</i> (2015) ...</p>
---	---

10. Bibliografia

Hem mirat

Per bruixa i metzinera. Recursos sobre la cacera de bruixes del Museu d'Història de Catalunya: <https://bruixes.mhcat.net/index.php/per-saber-mes> [Consulta: 15/02/23]

L'entrevista d'Isabel Allende que hem citat la podeu trobar a: <https://www.lavanguardia.com/lacontra/20201208/6103603/mi-vejez-regalo-precioso-me-siento-mas-liviana.html> [Consulta: 15/02/23]

Històries de bruixes (INFOK): <https://www.ccma.cat/tv3/sx3/histories-de-bruixes/video/6066571/> [Consulta: 15/02/23]

Hem llegit

- Diversos autors (2021). "No eren bruixes". Revista *Sàpiens*, núm. 228.
 - *Un fenomen europeu*, Agustí Alcoberro i Pau Castell
 - *El Pirineu, bressol de la cacera*, Cristina Masanés
 - *De malvades a avorrides*, Maria Coll
- Diversos autors (2018). "Bruixes i bruixots". Revista *Petit Sàpiens*, núm. 4.
- ALEMAGNA, B. (2022). *Adeu, Blancaneu*. Barcelona: Combel.

- DE DÉU PRATS, J.; PADILLA, M. (il·lustr.) (2022). *El gran llibre de les bruixes catalanes*. Barcelona: Comanegra.
- DURAN, T. (1989). "A las buenas y a las malas". *Clij: Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*, núm. 9, 16-23. https://prensahistorica.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=2000645166 [Consulta: 15/02/23]
- FEDERICI, S. (2018). *Caliban i la bruixa*. Barcelona: Virus.
- FERNÁNDEZ HERRERO, B. (2015). "Esas otras mujeres: las brujas en la literatura infantil". *Linguagem: Estudos e Pesquisas*, v. 19, núm. 1, 37-50. <https://minerva.usc.es/xmlui/bitstream/handle/10347/16569/39885-167326-1-PB.pdf?sequence=1> [Consulta: 15/02/23]
- OLID, B. (2011). *Les heroïnes contraataquen. Models literaris contra l'universal masculí a la literatura infantil i juvenil*. Lleida: Pagès Editors.
- PEDREIRA, R.; FERREIRA BOO, C. (2022). "Variaciones de la bruja en las reescrituras de *La Bella Durmiente* de Walt Disney Pictures". *Atenea*, núm. 525, 243-265. https://ruc.udc.es/dspace/bitstream/handle/2183/31823/Pedreira_2022_variaciones_bruja_Walt_Disney.pdf?sequence=3 [Consulta: 15/02/23]
- PERRIN, C. (2018). *Dolents*. Barcelona: Maeva.
- PROPP, V. (1998). *Morfología del cuento*. Madrid: Akal.
- PROPP, V. (1998). *Raíces históricas del cuento*. Madrid: Fundamentos.
- ROUMIGUIERE, C.; LACOMBE, B. (il·lustr.) (2022). Barcelona: Baula.
- SABATÉ, G.; SÁNCHEZ, E. (il·lustr.) (2021). Barcelona: Bindi Books.
- SOLER, A. (2019). *Som les netes de les bruixes que no vau poder cremar*. València: Bruguera.
- VALRIU, C. (2000). "Els personatges fantàstics: les bruixes, els mags, les fades...". A: *De la narrativa oral a la literatura per a infants. Invenció d'una tradició literària*. Edicions Bromera, 2000.
- VALRIU, C. (1998). *Influències de les rondalles en la literatura infantil i juvenil catalana actual (1975-1985)*. Mallorca: Moll.